

EIROPAS OMBUDS

Eiropas Ombuds izmeklē administratīvas kļūmes Eiropas Savienības iestāžu, struktūru, biroju un aģentūru darbā, rīkojoties pēc savas ierosmes vai pamatojoties uz ES pilsoņu iesniegtām sūdzībām vai tādas jebkuras fiziskas vai juridiskas personas sūdzībām, kas dzīvo vai kuras mītne ir reģistrēta kādā dalībvalstī. Ombudu ieceļ Eiropas Parlaments uz visu Parlamenta sasaukuma laikposmu.

JURIDISKAIS PAMATS

Līguma par Eiropas Savienības darbību (LESD) 20., 24. un 228. pants, kā arī Eiropas Savienības Pamattiesību hartas 43. pants.

Ombuda statusu un pienākumus Parlaments noteica 1994. gada 9. marta lēmumā, ko pieņēma pēc apspriešanās ar Komisiju un ar Padomes apstiprinājumu^[1]. Pēc tam ombuds pieņēma minētā lēmuma īstenošanas noteikumus. Ombuda ievēlēšanas un atlaišanas kārtība ir noteikta Parlamenta Reglamenta 231.–233. pantā.

MĒRĶI

Eiropas Ombuda institūciju izveidoja ar Māstrihtas līgumu (1992. gads), un tās uzdevums ir:

- uzlabot tādu pilsoņu vai jebkuras fiziskas vai juridiskas personas aizsardzību, kas dzīvo kādā dalībvalstī vai kuras mītne ir reģistrēta kādā dalībvalstī, saistībā ar Eiropas Savienības iestāžu, struktūru, biroju vai aģentūru pieļautām administratīvām kļūmēm; un
- tādējādi vairojot atvērtību un demokrātisko pārskatatbildību ES iestāžu lēmumu pieņemšanas procesā un pārvaldībā.

A. Statuss

1. Vēlēšanas

a. Prasības

Ombudam

- ir jābūt kvalificētam savā valstī ieņemt tiesu iestāžu augstākos amatus vai ir jābūt kvalifikācijai un pieredzei, kas ir nepieciešama, lai pienācīgi pildītu ombuda pienākumus;

[1]OV L 113, 4.5.1994., 15. lpp., grozījumi izdarīti ar Eiropas Parlamenta 2002. gada 14. marta lēmumu (OV L 92, 9.4.2002., 13. lpp.) un 2008. gada 18. jūnija lēmumu (OV L 189, 17.7.2008., 25. lpp.).

— Ir jāspēj apliecināt, ka viņš ir pilnīgi neatkarīgs.

b. Procedūra

Katra Parlamenta sasaukuma sākumā vai ombuda nāves, atkāpšanās no amata vai atcelšanas no amata gadījumā Eiropas Parlamenta priekšsēdētājs prasa izvirzīt ombuda amata kandidatūras un nosaka to iesniegšanas termiņus. Kandidatūrām ir jāgūst vismaz tādu 40 Eiropas Parlamenta deputātu atbalsts, kuri ir vismaz divu dalībvalstu valstspiederīgie. Kandidatūras iesniedz Parlamenta Lūgumrakstu komitejai, kura izskata to pieņemamību. Komiteja var aicināt kandidātus uzstāties. Atbilstīgo kandidatūru sarakstu pēc tam iesniedz Parlamentam balsošanai. Ombudu ievēlē ar nodoto balsu vairākumu.

2. Pilnvaru termiņš

a. Ilgums

Ombudu ievēlē Parlaments pēc katrām Eiropas vēlēšanām un uz tā likumdošanas laikposmu. Viņu var ievēlēt atkārtoti.

b. Pienākumi

Ombudam

- savi pienākumi ir jāpilda pilnīgi neatkarīgi, aizstāvot ES un tās pilsoņu un fizisko vai juridisko personu intereses;
- viņš nedrīkst nedz lūgt, nedz pieņemt kādas valdības, iestādes, struktūras, biroja vai vienības norādījumus;
- viņam ir jāatturas veikt darbības, kas nav savienojamas ar viņa darba pienākumiem;
- viņš nedrīkst veikt citus politiskus, administratīvus vai profesionālus pienākumus neatkarīgi no tā, vai par tiem pienākas atlīdzība vai ne.

3. Atlaišana

Ombudu var atcelt no amata Eiropas Savienības Tiesa (EST) pēc Parlamenta pieprasījuma, ja viņš vairs neatbilst nosacījumiem, kuri ir jāievēro, veicot viņa pienākumus, vai ir izdarījis smagu pārkāpumu.

B. Uzdevumi

1. Darbības joma

Ombuds izmeklē Eiropas Savienības iestāžu, struktūru, biroju vai aģentūru darbā pieļauto administratīvo kļūmju gadījumus.

a. Ombuds konstatē administratīvu kļūmi, ja iestāde neievēro:

- pamattiesības;
- tiesību normas vai principus;
- labas pārvaldības principus.

Eiropas Ombuda pārbaudes galvenokārt attiecas uz:

- pārredzamību/pārskatatbildību;

- dienesta kultūru;
- procesuālo tiesību ievērošanu;
- konfidencialitātes prasību pienācīgu ievērošanu;
- pamattiesību ievērošanu;
- pieņemšanu darbā;
- ES personāla jautājumu labu pārvaldību;
- pareizu finanšu vadību;
- ētiku;
- sabiedrības līdzdalību ES lēmumu pieņemšanā.

Apmēram trešā daļa no visām pārbaudēm, kuras ombuds veic katru gadu, attiecas uz informācijas trūkumu vai atteikumu to sniegt.

b. Izņēmumi

Ombuda kompetences jomā neietilpst:

- Eiropas Savienības Tiesas un Vispārējās Tiesas tiesu statusā veiktās darbības; ombuds pārbauda Eiropas Savienības Tiesu tikai attiecībā uz tās nejuridiskām darbībām, piemēram, konkursu piedāvājumiem, līgumiem un darbinieku lietām;
- sūdzības par vietējām, reģionālām vai valsts iestādēm – pat ja šīs sūdzības attiecas uz jautājumiem, kas ir saistīti ar Eiropas Savienību;
- dalībvalstu tiesu vai ombudu rīcība: ombuds par to lēmumu pārskatīšanas instanci, kurā var pārsūdzēt minēto struktūru lēmumus, uzskatāms nav;
- visas lietas, kas pirms tam nav izskatītas, piemērojot atbilstošas administratīvās procedūras attiecīgajās iestādēs;
- sūdzības par atsevišķu ES amatpersonu rīcību.

2. Izskatīšanai iesniegtie dokumenti

Ombuds veic izmeklēšanu gadījumos, kad iemesls tiek konstatēts pēc paša ierosmes vai pamatojoties uz sūdzībām, ko viņam tieši vai ar Eiropas Parlamenta deputāta starpniecību ir iesniedzis ES pilsonis vai fiziska persona, kas dzīvo kādā dalībvalstī, vai juridiska persona, kuras reģistrētā mītne atrodas kādā dalībvalstī, izņemot gadījumus, kad pārbaudāmos faktus izskata tiesa vai lietā tiesvedība ir pabeigta.

3. Izmeklēšanas pilnvaras

Ombuds var pieprasīt informāciju no:

- iestādēm un struktūrām, kurām šī informācija ir jāsniedz un jānodrošina piekļuve attiecīgajām lietām, izņemot gadījumus, kad tas nav iespējams pienācīgi pamatota konfidencialitātes pienākuma dēļ;
- minēto iestāžu un struktūru ierēdņiem un pārējiem darbiniekiem, kuriem pēc ombuda pieprasījuma ir jāsniedz liecība, tajā pašā laikā ievērojot pienākumu neizpaust dienesta noslēpumu;

- dalībvalstu iestādēm, kurām šī informācija ir jāsniedz, izņemot gadījumus, kad šāda informācijas izpaušana ir aizliegta ar likumu vai noteikumiem; tomēr arī šādos gadījumos ombuds var šo informāciju iegūt, ja viņš apņemas to neizpaust.

Ja ombuds lūgto palīdzību nesaņem, viņš informē Parlamentu, kas rīkojas atbilstoši. Papildus tam ombuds var sadarboties ar dalībvalstu ombudiem, ievērojot attiecīgās dalībvalsts tiesību aktu normas. Ja informācija tomēr, izrādās, attiecas uz krimināltiesībām, ombuds nekavējoties informē dalībvalsts kompetentās iestādes un Eiropas Biroju krāpšanas apkarošanai (OLAF). Vajadzības gadījumā ombuds var arī informēt to ES iestādi, kuras rīkojumus attiecīgais ierēdnis vai darbinieks pilda.

4. Pārbauzu rezultāti

Ombuds iespēju robežās apspriežas ar attiecīgo iestādi vai struktūru, lai rastu risinājumu, kas apmierinātu sūdzības iesniedzēju. Ja ombuds konstatē administratīvu kļūmi, viņš ar ieteikumiem vēršas pie attiecīgās iestādes vai struktūras, kurai pēc tam triju mēnešu laikā ombudam ir jādara zināma sava nostāja. Ja iestāde ierosinātos ieteikumus noraida, ombuds var izstrādāt īpašu ziņojumu, kuru viņš iesniedz Parlamentam. Eiropas Parlaments savukārt var izstrādāt ziņojumu par ombuda iesniegto īpašo ziņojumu. Visbeidzot, ombuds informē sūdzības iesniedzēju par pārbaudes rezultātiem, attiecīgās iestādes vai struktūras izdoto atzinumu un izklāsta savus konkrētajā lietā īstenojamus ieteikumus.

C. Administrācija

Ombuda rīcībā ir sekretariāts, uz kura darbiniekiem attiecas Eiropas Savienības Civildienesta noteikumi. Ombuds ieceļ sekretariāta vadītāju.

D. Pasākumi

Pirmais ombuds *Jacob Söderman* šai amatā nostrādāja divus pilnvaru termiņus – no 1995. gada jūlija līdz 2003. gada 31. martam. Viņa pilnvaru laikā Parlaments apstiprināja Labas administratīvās prakses kodeksu (2001. gadā). Šis kodekss ir procesuāls kodekss, kurā ir ievēroti ES administratīvo tiesību principi, kas ir izstrādāti Eiropas Savienības Tiesas judikatūrā, kā arī ir ņemti vērā valstu tiesību akti. Ombuds, izmeklējot, vai ir pieļauta administratīva kļūme, šo kodeksu izmanto un, veicot savas pārbaudes, pamatojas uz tā normām. Minētais kodekss vienlaikus noder gan kā rokasgrāmata, gan kā atsauces avots arī ES ierēdņiem, veicinot augstāko pārvaldības standartu ievērošanu.

Nikiforos Diamandouros bija Eiropas Ombuds no 2003. gada aprīļa līdz 2013. gada 14. martam, kad viņš atkāpās no amata, bet atkāpšanās spēkā stājās, sākot ar 2013. gada 1. oktobri. Ombuds 2006. gada 11. jūlijā iesniedza priekšlikumu par Ombuda statūtu korekcijām, kuru atbalstīja Lūgumrakstu komiteja, Parlaments un Padome. Statūti tika grozīti, lai nostiprinātu un precizētu ombuda funkcijas, piemēram, attiecībā uz dokumentu pieejamību un informācijas paziņošanu OLAF gadījumos, kad minētie dokumenti un informācija varētu attiekties uz šā biroja kompetenci.

Eiropas Parlaments 2013. gada jūlija sesijā Eiropas Ombuda amatā ievēlēja *Emily O'Reilly* – bijušo Īrijas Ombudi –, un viņa šajā amatā stājās, sākot ar 2013. gada 1. oktobri, un pēc tam šajā amatā ir apstiprināta divreiz – pēc 2014. gada un 2019. gada Eiropas Parlamenta vēlēšanām. Viņa ir uzlabojusi ombuda lomas atpazīstamību,

koncentrējoties uz ES pilsoņiem vissvarīgākajiem jautājumiem, nodrošinot, ka ES ievēro augstākos pārvaldības, pārredzamības un ētikas standartus. Viņa ir veicinājusi ES lēmumu pieņemšanas procesa, īpaši dialogos un Padomē, pārredzamību, kā arī pārredzamību attiecībā uz lobēšanu, ekspertu grupām, ES aģentūrām (piemēram, Eiropas Robežu un krasta apsardzes aģentūru, *Frontex*) un starptautiskajām sarunām (piemēram, transatlantisko tirdzniecības un ieguldījumu partnerību, *TTIP*). Viņa ir strādājusi, lai uzlabotu noteikumus, kas reglamentē ziņošanu, Eiropas pilsoņu iniciatīvu un invaliditāti. Viņa ir izskatījusi arī administratīvas kļūmes, kas ir pieļautas, ieceļot bijušo Komisijas ģenerāļsekretāru.

EIROPAS PARLAMENTA LOMA

Lai arī ombuds, pildot savus pienākumus, ir pilnībā neatkarīgs, viņš tomēr darbojas kā Parlamenta ombuds. Tāpēc LESD 228. pants ir minēts 1. iedaļā, kas ir veltīta Eiropas Parlamentam. Ombudam ir ļoti cieša saikne ar Parlamentu, kuram vienīgajam ir tiesības viņu ievēlēt un prasīt Eiropas Savienības Tiesai viņu no amata atcelt, pieņemt noteikumus par ombuda pienākumu veikšanu, sniegt viņam atbalstu izmeklēšanā un izskatīt viņa ziņojumus. Lūgumrakstu komiteja, pamatojoties uz Reglamentu (232. pantu), katru gadu sagatavo ziņojumu attiecībā uz gada ziņojumu par ombuda darbību. Komiteja šajos ziņojumos ir atkārtot paudusi nedalītu atbalstu Eiropas Ombuda darbam un uzsvērusi, ka ES iestādēm būtu pilnībā jāsadarbojas ar šo iestādi, lai palielinātu Savienības pārredzamību un pārskatatbildību, piemēram, īstenojot ombuda ieteikumus. Parlaments 2019. gada 12. februārī pieņēma rezolūciju par regulas projektu, kas satur priekšlikumu par atjauninātiem ombuda statūtiem, ar kuriem ir iecerēts stiprināt šīs institūcijas neatkarību un pilnvaras. Komisija savu atzinumu sniedza 2019. gada 31. oktobrī. Dokuments ir iesniegts Padomei piekrišanas nolūkā, lai to galīgajā redakcijā pieņemtu Parlaments.

Ottavio Marzocchi
12/2020

